

Doctor of Philosophy in Social Sciences Association
Ramkhamhaeng University

ธรรมาภิบาลในการจัดการสิ่งแวดล้อมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

กรณีศึกษาเทศบาลตำบลศรีธาตุ จังหวัดอุดรธานี

Good Governance in Environmental Management
of Local Authority: A Case Study Seetart Municipality, Udonthani

ณัฏฐิชา จันทร์อินทร์¹ ดร.จุฑารัตน์ ชมพันธ์²

บทคัดย่อ

การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของประเทศไทยในอดีตที่ผ่านมา กล่าวได้ว่าเป็นการพัฒนาที่มุ่งเน้นด้านเศรษฐกิจเป็นหลัก ส่งผลให้เกิดปัญหาสิ่งแวดล้อมจากการพัฒนาที่ไม่สมดุลและไม่ยั่งยืน ด้วยเหตุนี้จึงนำไปสู่การแสวงหาแนวทางแก้ไขปัญหามีประสิทธิภาพ ได้แก่ การจัดการสิ่งแวดล้อมอย่างมีธรรมาภิบาล งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาธรรมาภิบาลในการจัดการสิ่งแวดล้อม ปัญหาและอุปสรรค รวมถึงเสนอแนวทางในการส่งเสริมธรรมาภิบาลในการจัดการสิ่งแวดล้อมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กรณีศึกษาเทศบาลตำบลศรีธาตุ จังหวัดอุดรธานี เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างกับผู้มีส่วนได้เสีย

ผลการศึกษาพบว่า เทศบาลตำบลศรีธาตุมีการจัดการสิ่งแวดล้อมโดยคำนึงถึงความต้องการของประชาชนและผลประโยชน์ต่อส่วนรวมเป็นหลัก โดยนำต้นทุนของท้องถิ่น ได้แก่ ต้นทุนทางสังคม ต้นทุนทางทรัพยากร และต้นทุนทางวัฒนธรรม มาประยุกต์ในการจัดการสิ่งแวดล้อม โดยได้รับความร่วมมือและการยอมรับจากประชาชนเป็นอย่างดี เทศบาลตำบลศรีธาตุยึดหลักการจัดการสิ่งแวดล้อมที่สอดคล้องกับหลักธรรมาภิบาลทั้ง 7 หลักการ ได้แก่ หลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักความโปร่งใส หลักการมีส่วนร่วม หลักความรับผิดชอบ ประสิทธิภาพและประสิทธิผล และความยั่งยืน ซึ่งถือว่าเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้เทศบาลตำบลศรีธาตุมีความโดดเด่นและประสบความสำเร็จในการจัดการสิ่งแวดล้อม

คำสำคัญ : ธรรมาภิบาล การจัดการสิ่งแวดล้อม องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ศรีธาตุ อุดรธานี

¹ นักศึกษาปริญญาโท สาขาวิชาการจัดการสิ่งแวดล้อม คณะบริหารการพัฒนาสิ่งแวดล้อม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ประจำคณะบริหารการพัฒนาสิ่งแวดล้อม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ อาจารย์ที่ปรึกษา

Abstract

The management of the natural resources and the environment in Thailand in the past was carried out in order to support economic development. This led to environmental problems due to unbalanced and un-sustainable development. As a result, methods for efficiently solving these environmental problems were sought. One of the solutions was good governance in environmental management. The present qualitative research aimed at studying good governance in environmental management, the problems and obstacles, and proposing approach to promote good governance in environmental management for the local authority in Seetart municipality, Udonthani. Data were collected via in-depth interviews with stakeholders.

The results showed that in managing the environment, the Seetart municipality placed emphasis on the people's needs and the public's benefits. The local capital including social capital, resource capital, and cultural capita was applied to the environmental management. The Seetart municipality received good cooperation and acceptance from the people, as they conformed to the seven principles of good governance: equity, integrity, transparency, public participation, accountability, efficiency and effectiveness, and sustainability. These principles in turn helped make the Seetart municipality an outstanding local authority as well as a highly-successful organization in terms of environmental management.

Keywords : Good Governance, Enviromental Management, Local Authority, Seetart, Udonthani

ความเป็นมา และความสำคัญของปัญหา

ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันประเทศไทยเผชิญกับปัญหาทางด้านเศรษฐกิจและสังคมอย่างมากมาย ในขณะที่ปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติได้ขยายวงกว้างและทวีความรุนแรงขึ้นเช่นเดียวกัน อาจกล่าวได้ว่าเกิดจากการพัฒนาและการบริหารจัดการที่ไร้ประสิทธิภาพ ความเหลื่อมล้ำ ความไม่เป็นธรรม และการขาดการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดสรรทรัพยากร นำไปสู่ความขัดแย้งระหว่างกลุ่มคนในพื้นที่กับเจ้าของโครงการพัฒนา ปัญหาการทุจริตคอร์รัปชันโดยเฉพาะระหว่างเจ้าหน้าที่รัฐและกลุ่มผลประโยชน์ ปัญหาเหล่านี้ส่งผลให้ประชาชนไม่ไว้วางใจการบริหารงานของภาครัฐ การเพิ่มขึ้นของปัญหาจากการพัฒนาที่ไม่ยั่งยืนดังกล่าวนำไปสู่การศึกษาเพื่อแก้ปัญหาอย่างจริงจังและมีประสิทธิภาพ ซึ่งองค์กรระหว่างประเทศหลายองค์กรมีความเห็นตรงกันว่าต้องแก้ปัญหาด้วยการให้ความสำคัญกับการบริหารอย่างมีประสิทธิภาพและมีจริยธรรมหรือมีธรรมาภิบาล

ปัจจุบันธรรมาภิบาลถือเป็นหลักการสำคัญในการบริหารขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยเป็นแนวทางในการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีและมีประสิทธิภาพ ซึ่งการนำหลักธรรมาภิบาลเข้ามาใช้ในกระบวนการทางด้านสิ่งแวดล้อมโดยอาศัยการมีส่วนร่วมของประชาชนให้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจรับผิดชอบ บำรุงรักษา อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และในการประสานความร่วมมือระหว่างภาครัฐและประชาชน จะช่วยให้การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้การนำหลักธรรมาภิบาลมาใช้ตรวจสอบและควบคุมการดำเนินงานในโครงการ

พัฒนาต่าง ๆ ยังช่วยลดความขัดแย้งและปัญหาต่าง ๆ ที่อาจจะตามมาได้อีกทางหนึ่ง

เทศบาลตำบลศรีธาตุ จังหวัดอุดรธานี เป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแห่งหนึ่งที่มีความโดดเด่นในการนำแนวทางธรรมาภิบาลมาประยุกต์ใช้กับการจัดการสิ่งแวดล้อมของท้องถิ่นเพื่อให้เกิดการพัฒนาสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน ดังจะเห็นได้จากเทศบาลตำบลศรีธาตุได้ร่วมกับประชาชนในพื้นที่ในการพัฒนาสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน โดยสร้างห้องเรียนธรรมชาติ “บวร” เพื่อสร้างความตระหนักและความพึงพอใจในอัตลักษณ์ของการดำเนินชีวิตแบบวิถีชุมชนคนพื้นเมืองอีสาน จนได้รับรางวัลชนะเลิศจากการประกวดในโครงการ “ลดเมืองร้อน ด้วยมือเรา” ปีที่ 9 ซึ่งเป็นโครงการที่เกิดจากความร่วมมือระหว่าง บริษัท โตโยต้า มอเตอร์ ประเทศไทย จำกัด และมูลนิธิสถาบันสิ่งแวดล้อมไทย และได้รับรางวัลชนะเลิศจากการเป็นเทศบาลนำร่องในโครงการเทศบาลไทยมุ่งสู่เมืองคาร์บอนต่ำเพื่อเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว 84 ด้วยการใช้แนวทางวิถีพอเพียงวิถีคาร์บอนต่ำ

ดังนั้นผู้วิจัยจึงเลือกเทศบาลตำบลศรีธาตุ จังหวัดอุดรธานี เป็นพื้นที่กรณีศึกษา ซึ่งการศึกษานี้มุ่งเน้นถึงการดำเนินงานในการการจัดการสิ่งแวดล้อมตามหลักธรรมาภิบาล ปัญหาและอุปสรรคที่ส่งผลต่อการดำเนินงานรวมถึงแนวทางส่งเสริมและสนับสนุนธรรมาภิบาลในการจัดการสิ่งแวดล้อมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น เพื่อนำไปสู่การจัดการสิ่งแวดล้อมที่สอดคล้องกับการพัฒนาท้องถิ่นที่ยั่งยืนคือทำให้สังคม สิ่งแวดล้อม และเศรษฐกิจพัฒนาไปได้ด้วยดี

แนวคิดทฤษฎีที่ใช้ในการวิจัย

ธรรมาภิบาล (Good Governance)

ธรรมาภิบาลหรือการบริหารจัดการที่ดี หมายถึง แนวทางในการจัดระเบียบให้สังคม ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชนได้อยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข โดยผ่านระบบที่โปร่งใส มีความยุติธรรม มีความรับผิดชอบต่อสังคม และสามารถตรวจสอบการทำงานได้ เพื่อนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน ซึ่งธรรมาภิบาลมีความจำเป็นอย่างยิ่งในการบริหารจัดการในทุกระดับ โดยองค์ประกอบของธรรมาภิบาลขึ้นอยู่กับบริบทขององค์กรที่จะนำธรรมาภิบาลไปประยุกต์ใช้ เช่น ธรรมาภิบาลของสำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน (บุษบงชียุเจริญ-วัฒนะ และบุญมี ลี, 2546) ประกอบด้วยหลักการ 6 ประการ ได้แก่ หลักนิติธรรม หลักโปร่งใส หลักความรับผิดชอบ หลักความคุ้มค่า หลักการมีส่วนร่วม และหลักคุณธรรม

โดยเฉพาะการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้เกิดประโยชน์สูงสุดควบคู่กับความยั่งยืนของทรัพยากรและคุณภาพสิ่งแวดล้อมที่ดีจะเกิดขึ้นไม่ได้หากขาดธรรมาภิบาล ซึ่งสมฤดี นิโครวัฒน์ยิ่งยง และคณะ (2550) กล่าวว่าธรรมาภิบาลสิ่งแวดล้อม หมายถึงการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ที่ประชาชนสามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร มีส่วนร่วมในการตัดสินใจในนโยบาย ยุทธศาสตร์ แผนโครงการ และกิจกรรมที่จะส่งผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่มีความโปร่งใส มีความพร้อมรับผิด มีนิติธรรมเป็นที่คาดหวังได้ และมีความยุติธรรม ซึ่งองค์ประกอบของธรรมาภิบาลสิ่งแวดล้อมประกอบด้วยหลักการสำคัญ 8 หลัก ได้แก่ การเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร

การมีส่วนร่วม ความโปร่งใส ความพร้อมรับผิด นิติธรรม

ความคาดหวังได้ ความยุติธรรม และความยั่งยืน

งานวิจัยนี้ ผู้วิจัยได้สรุปความหมายของธรรมาภิบาลในการจัดการสิ่งแวดล้อมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นว่าหมายถึง “การบริหารจัดการด้านสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติของท้องถิ่นโดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งตั้งอยู่บนพื้นฐานของความถูกต้อง ยุติธรรม ชอบด้วยกฎหมายและคุณธรรม มีการมีส่วนร่วมของประชาชน โปร่งใส ความรับผิดชอบ สามารถตรวจสอบได้ มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล มีความยั่งยืน และเป็นที่ยอมรับของประชาชน” ซึ่งองค์ประกอบของธรรมาภิบาลในการจัดการสิ่งแวดล้อมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้นได้ผนวกหลายแนวคิดเข้าด้วยกัน ซึ่งในที่นี้สามารถสรุปได้ว่าองค์ประกอบของธรรมาภิบาลในการจัดการสิ่งแวดล้อมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ประกอบด้วย หลักสำคัญ 7 หลัก ได้แก่ หลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักความโปร่งใส หลักการมีส่วนร่วม หลักความรับผิดชอบ หลักประสิทธิภาพและประสิทธิผล และหลักความยั่งยืน ซึ่งแนวคิดนี้เป็นกรอบแนวคิดหลักในการศึกษาครั้งนี้

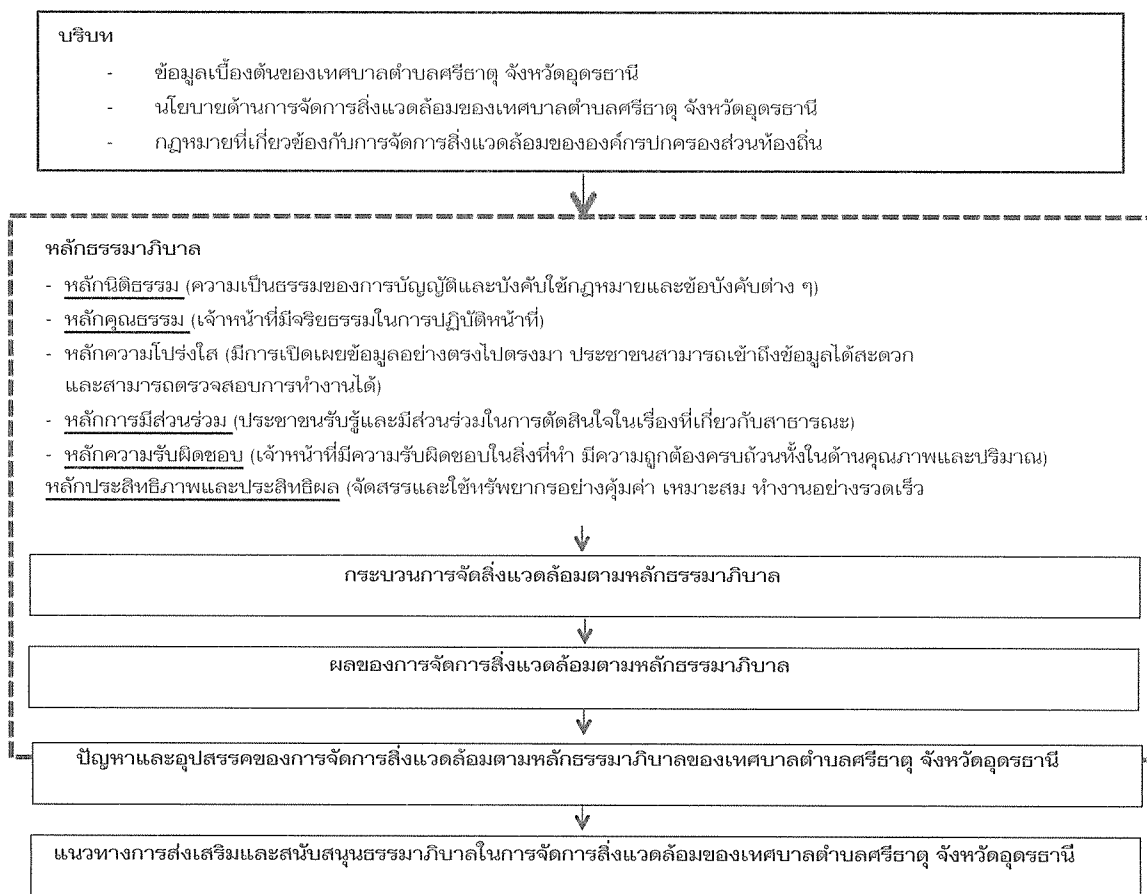
วัตถุประสงค์การวิจัย

งานวิจัยเรื่อง ธรรมาภิบาลในการจัดการสิ่งแวดล้อมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กรณีศึกษาเทศบาลตำบลศรีธาตุ จังหวัดอุดรธานี มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาธรรมาภิบาลในการจัดการสิ่งแวดล้อม ปัญหาและอุปสรรค รวมถึงเสนอแนวทางในการส่งเสริมธรรมาภิบาลในการจัดการสิ่งแวดล้อมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กรณี

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นงานเชิงคุณภาพ โดยมุ่งเน้นศึกษาถึงธรรมาภิบาลในการสิ่งแวดล้อมของเทศบาลตำบลศรีธาตุ จังหวัดอุดรธานี รวมทั้งปัญหาและอุปสรรคที่ส่งผลต่อการจัดการ

สิ่งแวดล้อมตามหลักธรรมาภิบาล เพื่อนำมาสู่แนวทางในการส่งเสริมธรรมาภิบาลในการจัดการสิ่งแวดล้อมของเทศบาลตำบลศรีธาตุ จังหวัดอุดรธานี และเป็นแนวทางการประยุกต์ใช้กับการดำเนินงานในท้องถิ่นอื่น ๆ ที่สนใจ ซึ่งมีรายละเอียดกรอบแนวคิดและวิธีศึกษาดังนี้

ภาพ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

กรอบแนวคิดในการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง ธรรมชาติของการจัดการสิ่งแวดล้อมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กรณีศึกษาเทศบาลตำบลศรีธาตุ จังหวัดอุดรธานี ได้ศึกษาแนวคิดและทฤษฎีต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งข้อมูลจากการศึกษาได้แสดงให้เห็นถึงการเชื่อมโยงเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์และสามารถกำหนดกรอบแนวคิดของการวิจัยแสดงดังภาพ 1

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิ โดยใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interviews) สัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายหลัก 6 กลุ่ม ประกอบด้วย 1) ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ของเทศบาลตำบลศรีธาตุ 2) ผู้นำชุมชน 3) ประชาชนในพื้นที่ 4) นักวิชาการ 5) หน่วยงานส่วนกลางที่เกี่ยวข้อง และ 6) องค์กรพัฒนาเอกชนด้านสิ่งแวดล้อม รวมผู้ให้ข้อมูลทั้งสิ้น 30 ท่าน เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ตรงประเด็นและครบถ้วนมากที่สุด ผู้วิจัยเลือกใช้วิธีการเลือกตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Selection) กับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่เป็นผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ของเทศบาลตำบลศรีธาตุ ผู้นำชุมชน นักวิชาการ หน่วยงานส่วนกลางที่เกี่ยวข้อง และองค์กรพัฒนาเอกชนด้านสิ่งแวดล้อม และใช้การเลือกตัวอย่างแบบบอกต่อ (Snowball Selection) กับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นประชาชนผู้อยู่อาศัยในพื้นที่เทศบาลตำบลศรีธาตุ จังหวัดอุดรธานี เพื่อให้ได้ข้อมูลจากประชาชนที่สะดวกในการให้ข้อมูลและสามารถให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่องานวิจัยได้จริง ส่วนข้อมูลทุติยภูมิ ผู้วิจัยได้ทำการรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิ โดยการค้นคว้าจากวรรณกรรมทางวิชาการ ได้แก่ หนังสือ เอกสารทางวิชาการ เอกสารการประชุม ข้อมูลออนไลน์จากสื่อ

อิเล็กทรอนิกส์ และงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ตามกรอบแนวคิดและขอบเขตของงานวิจัย

เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interviews) ซึ่งผ่านการพิจารณาจากผู้เชี่ยวชาญและการศึกษานำร่อง (Pilot Study) แล้วโดยข้อคำถามมีลักษณะเป็นคำถามปลายเปิด (Open-ended Questions) ที่ออกแบบมาโดยเฉพาะกับกลุ่มตัวอย่างในแต่ละประเภท รวมทั้งสิ้น 6 แบบ ได้แก่ 1) แบบสัมภาษณ์สำหรับผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ของเทศบาลศรีธาตุ 2) แบบสัมภาษณ์สำหรับผู้นำชุมชน 3) แบบสัมภาษณ์สำหรับประชาชนทั่วไป 4) แบบสัมภาษณ์สำหรับนักวิชาการ 5) แบบสัมภาษณ์สำหรับหน่วยงานส่วนกลางที่เกี่ยวข้อง และ 6) แบบสัมภาษณ์สำหรับองค์กรพัฒนาเอกชนด้านสิ่งแวดล้อม

การตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล

เมื่อผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลได้ครบถ้วนแล้ว จะทำการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลโดยการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลโดยการตรวจสอบสามเส้า (Triangulation) ก่อนจะนำข้อมูลที่ผ่านการตรวจสอบความถูกต้องแล้วไปวิเคราะห์ข้อมูลต่อไปโดยการตรวจสอบสามเส้า มีวิธีดำเนินการดังนี้ 1) การตรวจสอบข้อมูลสามเส้าด้านทฤษฎี โดยเปรียบเทียบข้อมูลที่ได้มาจากแหล่งต่าง ๆ หากมีข้อค้นพบเหมือนกันหรือเป็นไปในทิศทางเดียวกันแสดงว่าผู้วิจัยได้ข้อมูลมาถูกต้อง 2) การตรวจสอบสามเส้าด้านบุคคล โดยเปรียบเทียบข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์แต่ละบุคคล หากมีข้อค้นพบเหมือนกันหรือเป็นไปในทิศทางเดียวกันแสดงว่าผู้วิจัยได้ข้อมูลมาถูกต้อง และ 3) การตรวจสอบสามเส้าด้านเวลา โดยเปรียบเทียบข้อมูลที่ได้จากแต่ละบุคคลที่ระยะเวลาต่างกัน

หากมีข้อค้นพบเหมือนกันหรือเป็นไปในทิศทางเดียวกันแสดงว่าผู้วิจัยได้ข้อมูลมาถูกต้อง การวิเคราะห์ข้อมูล

หลังจากได้ตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลแล้ว ผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา (Descriptive Analysis) เพื่อสรุปเนื้อหาความคิดเห็นและข้อค้นพบ แล้วนำเสนอตามประเด็นที่กำหนด ให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการศึกษาและกรอบแนวคิด เพื่อนำมาสรุปและอภิปรายผลการศึกษาในประเด็นต่าง ๆ ได้แก่

1. ข้อมูลเบื้องต้นของเทศบาลตำบลศรีธาตุ จังหวัดอุดรธานี
2. นโยบายด้านการจัดการสิ่งแวดล้อมของเทศบาลตำบลศรีธาตุ จังหวัดอุดรธานี
3. กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจัดการสิ่งแวดล้อมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
4. กระบวนการและผลของการจัดการสิ่งแวดล้อมตามหลักธรรมาภิบาลเทศบาลตำบลศรีธาตุ จังหวัดอุดรธานี
5. ปัญหาและอุปสรรคของธรรมาภิบาลในการจัดการสิ่งแวดล้อมของเทศบาลตำบลศรีธาตุ จังหวัดอุดรธานี
6. แนวทางการส่งเสริมและสนับสนุนธรรมาภิบาลในการจัดการสิ่งแวดล้อมตามหลักธรรมาภิบาลของเทศบาลตำบลศรีธาตุ จังหวัดอุดรธานี

ผลการวิจัย

บริบททั่วไปของพื้นที่ศึกษา

จากการศึกษาบริบทโดยทั่วไปของพื้นที่ศึกษา พบว่า เทศบาลตำบลศรีธาตุมีพื้นที่ 3.43 ตารางกิโลเมตร ประกอบด้วย 9 หมู่บ้าน ด้านการจัดการสิ่งแวดล้อม มีหน่วยงานรับผิดชอบ

คือ กองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม ซึ่งปฏิบัติงานภายใต้วิสัยทัศน์ “ก้าวสู่เมืองน่าอยู่ ครอบคลุมอบอุ่น มีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน” โดยมีพันธกิจในการส่งเสริมสนับสนุนการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ตามนโยบายด้านสิ่งแวดล้อม คือ พัฒนาแหล่งน้ำบึงคำศรีทั้งตอนบนและตอนล่าง เพื่อให้เป็นสถานที่พักผ่อนสวนสาธารณะ แหล่งท่องเที่ยวและแหล่งหาความรู้ของชุมชน ปลูกฝังและสร้างจิตสำนึกให้แก่เด็กและเยาวชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมตลอดจนส่งเสริมและสนับสนุนการทำบ้านเรือนให้น่าอยู่ น่ามอง และช่วยกันรักษาสิ่งแวดล้อม เพื่อแก้ปัญหาภาวะโลกร้อน โดยมีเป้าหมายหลัก คือ รักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมอยู่ในเกณฑ์มาตรฐาน

แนวทางในการจัดการสิ่งแวดล้อมของเทศบาลตำบลศรีธาตุยึดหลักการอยู่ร่วมกันกับธรรมชาติอย่างยั่งยืน ควบคู่ไปกับการประยุกต์ใช้วิถีชีวิตดั้งเดิมของคนในชุมชน ซึ่งเป็นคนไทยเชื้อสายภูไท ภูลาว และไทญ้อ ซึ่งใช้ต้นทุนทางสังคม ต้นทุนทางทรัพยากร และต้นทุนทางวัฒนธรรมในการตอบโต้ตามแผนงานด้านสิ่งแวดล้อมที่เทศบาลกำหนดไว้ โดยมีการส่งเสริมการจัดการสิ่งแวดล้อมผ่านการพัฒนาสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืนสู่ห้องเรียนธรรมชาติ “บวร” (วัด บ้าน โรงเรียน) โดยการสร้างความตระหนักและความพึงพอใจในอัตลักษณ์ของการดำเนินชีวิตแบบวิถีชุมชนพื้นเมืองอีสาน ผ่านห้องเรียนธรรมชาติในชุมชน 5 ห้อง เพื่อใช้เป็นยุทธศาสตร์ในการลดปัญหาภาวะโลกร้อนอย่างยั่งยืน ประกอบด้วย

1. ห้องรักษายางนาในป่าเมือง เป็นการใช้กลวิธีด้านจิตวิญญาณในการอนุรักษ์ป่าพื้นเมืองให้

คงอยู่ชุมชน

2. ห้องรักษาน้ำด้วยป่าต้นน้ำบึงคำศรี เป็นการเพิ่มพื้นที่สีเขียวบริเวณพื้นที่สาธารณะในชุมชน โดยการปลูกต้นไม้บริเวณบึงคำศรีเพื่อป้องกันการบุกรุกพื้นที่สาธารณะ

3. ห้องประหยัดพลังงาน บ้านดิน เกษตรอินทรีย์ วิถีท้องถิ่น เป็นการนำหลักวิถีชีวิตแบบพื้นเมืองดั้งเดิมที่ไม่พึ่งพาเทคโนโลยีสมัยใหม่ เกิดเป็นกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การทำเกษตรอินทรีย์และปลูกผักสวนครัว การลดขยะต้นทางโดยใช้บรรจุภัณฑ์ตามวิถีท้องถิ่น การทำปุ๋ยหมัก เป็นต้น

4. ห้องรักษานิเวศป่าพื้นเมือง วัดป่ากุตน้ำใส เป็นการจัดทำแผนที่ศึกษาป่าพื้นเมือง สมุนไพรพื้นบ้าน โดยปราชญ์ชุมชน และมีัคคุเทศก์น้อยพาเยี่ยมชม

5. ห้องอนุบาลป่าธรรมชาติ วัดศรีสว่างบรมสุข ประกอบด้วยกิจกรรมเพาะกล้าไม้ การเก็บเมล็ดพันธุ์พืช และผ้าป่าขยะสมทบทุนสร้างเจดีย์ในวัดศรีสว่างบรมสุข

เทศบาลตำบลศรีธาตุได้บูรณาการทั้ง 5 ห้องเรียนเป็นหลักสูตรท้องถิ่นเข้าสู่ตำราเรียนในโรงเรียน นอกจากนี้ยังเป็นชุมชนนาร่องเทศบาลคาร์บอนต่ำ โดยแนวทางเมืองแห่งต้นไม้ เมืองไร้มลพิษ เมืองพิชิตพลังงาน และเมืองที่มีการบริโภคอย่างยั่งยืน จากการจัดการสิ่งแวดล้อมผ่านการดำเนินชีวิตบนวิถีชีวิตแห่งความพอเพียงซึ่งคิดเป็นการลดก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ได้ประมาณ 7,189,883.59 กิโลกรัมคาร์บอนไดออกไซด์เทียบเท่า โดยการพัฒนาสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืนจากกิจกรรมต่าง ๆ นั้น เทศบาลตำบลศรีธาตุได้ยึดหลักการจัดการโดยยึดถือประโยชน์ของส่วนรวมเป็นหลัก และให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของ

ประชาชนในพื้นที่ในทุกกระบวนการดำเนินงาน ธรรมชาติในการจัดการสิ่งแวดล้อมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กรณีศึกษาเทศบาลตำบลศรีธาตุ จังหวัดอุดรธานี

การศึกษาธรรมชาติในการจัดการสิ่งแวดล้อมของเทศบาลตำบลศรีธาตุ พบว่าเทศบาลตำบลศรีธาตุได้มีการจัดการสิ่งแวดล้อมสอดคล้องกับหลักธรรมชาติทั้ง 7 หลัก ดังนี้

1. หลักนิติธรรม เทศบาลตำบลศรีธาตุมีการจัดการสิ่งแวดล้อมโดยปฏิบัติตามกฎหมายอย่างเคร่งครัด ซึ่งกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจัดการสิ่งแวดล้อมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่เทศบาลตำบลศรีธาตุได้ปฏิบัติ เช่น พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 พระราชบัญญัติรักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมือง พ.ศ. 2535 พระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ. 2535 พระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. 2495 เป็นต้น

นอกจากนี้ยังมีกฎหมายทางอ้อมที่เกี่ยวข้อง เช่น พระราชบัญญัติการชลประทานหลวง พ.ศ. 2548 พระราชบัญญัติรักษาคลองประปา พ.ศ. 2526 พระราชบัญญัติทางหลวง พ.ศ. 2535 เป็นต้น ซึ่งเทศบาลตำบลศรีธาตุไม่มีการออกกฎหมายหรือข้อบังคับเกี่ยวกับการจัดการสิ่งแวดล้อมโดยเฉพาะ แต่ใช้มาตรการส่งเสริม การรณรงค์ และการขอความร่วมมือจากชุมชน โดยผู้บริหารของเทศบาลตำบลศรีธาตุคนที่ 1 ให้ข้อมูลว่า

“เทศบาลฯ ไม่ได้ออกกฎหมายเฉพาะด้านสิ่งแวดล้อม แต่มีมาตรการส่งเสริมและการขอความร่วมมือจากชาวบ้าน ซึ่งชาวบ้านเข้าใจและให้ความร่วมมือกับเทศบาลฯ

เป็นอย่างดี ส่วนหนึ่งอาจเพราะลักษณะของชาวบ้านที่นี้ คือ มีความเป็นมิตร และถ้อยทีถ้อยอาศัยกันแบบเครือญาติ”

ที่ประชาชนและส่วนรวมจะได้รับก่อน เพื่อให้ประชาชนเข้าใจและสามารถปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง เช่น การแยกขยะ การลดขยะตั้งแต่ต้นทางด้วยการใช้ภาชนะใส่อาหารที่ทำจากวัสดุธรรมชาติ การทำเกษตรปลอดสาร เป็นต้น ซึ่งจุดเด่นของชุมชนศรีธาตุคือประชาชนมีความรักใคร่กลมเกลียว ความสมัครสมานสามัคคี ส่งผลให้การขอความร่วมมือจากชุมชนทำได้ง่ายและได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดี

2. หลักคุณธรรม เทศบาลตำบลศรีธาตุไม่เคยถูกร้องเรียนหรือฟ้องร้องเรื่องสิ่งแวดล้อม จากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างที่อาศัยในพื้นที่ตั้งแต่ 10 ปี ขึ้นไป ได้ให้ข้อมูลตรงกันและสอดคล้องกับข้อมูลทุติยภูมิที่ไม่พบประวัติการร้องเรียนหรือฟ้องร้องเช่นเดียวกัน ซึ่งเจ้าหน้าที่ของเทศบาลตำบลศรีธาตุได้ปฏิบัติหน้าที่โดยยึดหลักคุณธรรมจริยธรรมของพนักงานและลูกจ้างของเทศบาล 5 ประการ ได้แก่ 1) พึงดำรงตนให้ตั้งมั่นอยู่ในศีลธรรม ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์ สุจริต เสียสละ และความรับผิดชอบ 2) พึงปฏิบัติหน้าที่อย่างเปิดเผย โปร่งใส พร้อมให้การตรวจสอบ 3) พึงปฏิบัติบริหารด้วยความเสมอภาค สะดวก รวดเร็ว มีอัธยาศัยไมตรี โดยยึดประโยชน์ของประชาชนเป็นหลัก 4) พึงปฏิบัติหน้าที่โดยยึดผลลัพธ์ของงานอย่างคุ้มค่า และ 5)

“เมื่อก่อนมีการบุกรุกพื้นที่บริเวณเทศบาลฯ บึงคำศรีเพื่อทำการเกษตร ทางเทศบาลฯ ไม่ได้ใช้มาตรการทางกฎหมายให้ผู้บุกรุกออกไปเข้าไปคุยกับผู้บุกรุกว่าพื้นที่นี้เป็นพื้นที่สาธารณะซึ่งเป็นพื้นที่ปลูกป่า ในระยะเวลา

2-3 ปี ที่เทศบาลฯ ดำเนินการต่อเนื่องส่งผลให้พื้นที่ป่าเพิ่มมากขึ้น ผู้บุกรุกก็ยอมออกไปเอง สิ่งที่ได้กลับคืนมาคือพื้นที่สาธารณะและป่าแห่งใหม่โดยที่ไม่เกิดความรุนแรง”

ในขณะที่ความเป็นธรรมในการจัดการสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ พบว่า มีการคำนึงถึงประโยชน์ของสาธารณะเป็นหลัก และใช้การเจรจาชี้แจงทำความเข้าใจกับประชาชนอย่างค่อยเป็นค่อยไป นอกจากนี้ยังพบว่าชาวบ้านจะเชื่อฟังผู้สูงอายุซึ่งเป็นผู้ให้คำแนะนำ และตักเตือนเวลากระทำผิดด้วย

3. หลักความโปร่งใส เทศบาลตำบลศรีธาตุมีการจัดตั้งศูนย์เผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร และประชาสัมพันธ์แจ้งข้อมูลข่าวสารด้านสิ่งแวดล้อมแก่ประชาชนอย่างทั่วถึง ผ่านหลายช่องทาง ได้แก่ เอกสาร เว็บไซต์ เสียงตามสาย หอกระจายข่าว การประชุมและผู้นำชุมชน ซึ่งข้อมูลข่าวสารด้านสิ่งแวดล้อมนั้นสามารถเปิดเผยได้ทั้งหมดตรงไปตรงมา เช่น ข้อมูลการตรวจคุณภาพสิ่งแวดล้อมในด้านต่าง ๆ งบประมาณที่ใช้ในการดำเนินงาน เป็นต้น โดยผู้บริหารของเทศบาลตำบลศรีธาตุคนที่ 2 ได้ให้สัมภาษณ์ว่า

“ข้อมูลด้านสิ่งแวดล้อมของเทศบาลฯ สามารถเปิดเผยได้ทั้งหมด ยกตัวอย่างเมื่อเรามีชาวบ้านโทรศัพท์มาแจ้งว่าบึงคำศรีมีปลาลอยตายไม่ทราบสาเหตุ เทศบาลฯ ก็เชิญชาวบ้านมาพร้อมกับเจ้าหน้าที่สิ่งแวดล้อมภาค ไม่ใช่แอบตรวจโดยที่ชาวบ้านไม่รู้ เทศบาลฯ ทำงานด้วยความโปร่งใส”

ขณะเดียวกันประชาชนก็สามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารด้านสิ่งแวดล้อมได้อย่างสะดวก รวดเร็ว และไม่เสียค่าใช้จ่าย ส่วนการตรวจสอบการทำงาน สามารถตรวจสอบการทำงาน

ได้โดยตรง หรือผ่านทางสมาชิกสภาเทศบาล นอกจากนี้ยังสามารถตรวจสอบผ่านเครือข่ายชุมชน ซึ่งเทศบาลตำบลศรีธาตุมีการตรวจสอบการดำเนินงานจากภายในและภายนอก อีกทั้งเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการตรวจสอบด้วย โดยประชาชนสามารถตรวจสอบได้ในหลายประเด็น เช่น ระยะเวลาที่กำหนดแล้วเสร็จ คุณภาพของงาน การใช้งบประมาณ เป็นต้น

4. หลักการมีส่วนร่วม เทศบาลตำบลศรีธาตุให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของประชาชนมาก โดยยึดประโยชน์ส่วนรวมและความพึงพอใจของประชาชนเป็นหลัก โดยเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมและการจัดการสิ่งแวดล้อมของเทศบาลในทุกระดับ เริ่มจากการทำประชาคมเพื่อสอบถามปัญหาความต้องการของประชาชนเพื่อสอบถามปัญหาและความต้องการของประชาชนแล้วรวบรวมความคิดเห็นมาจัดทำเป็นโครงการ แผนงาน กิจกรรม ควบคู่ไปกับการตั้งงบประมาณแล้วบรรจุลงในแผนพัฒนาของเทศบาล ทั้งแผนระยะ 1 ปี และแผนระยะ 3 ปี จนนำมาสู่แผนปฏิบัติการและการดำเนินการ โดยเจ้าหน้าที่ของเทศบาลคนที่ 2 ให้ข้อมูลว่า

“ก่อนที่เทศบาลฯ จะทำอะไรก็จะมีการคุยกัน เป็นประชาคม ประชาพิจารณ์ ถ้าเห็นตรงกันก็ทำ ถ้าเห็นไม่ตรงกันก็ไม่ทำ มีการพูดคุยกันก่อน ถ้าทำแล้วชาวบ้านก็จะหุ้มเต ทำอะไรก็ทำให้สุด ๆ ถ้าเป็นสิ่งที่เขาเห็นด้วยขอความร่วมมือง่าย การวางแผนเราหยิบวิธีการใช้ชีวิตของเขามาดำเนินงาน เรียนรู้จากเขา ไม่ใช่เรากำหนดนโยบายออกไปเลยว่า หนึ่ง สอง สาม ทำอย่างนี้ แต่เราไปเรียนรู้จากเขาแล้วจึงมาเขียนให้เป็นรูปธรรมมากกว่า” ซึ่งพบว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนมีอิทธิพลต่อ

การตัดสินใจของเทศบาลตำบลศรีธาตุเป็นอย่างมาก โดยประชาชนคนที่ 4 ให้สัมภาษณ์ว่า

“ทางเทศบาลฯ คำนึงถึงความต้องการของชาวบ้านเป็นหลัก ซึ่งชาวบ้านมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของเทศบาลฯ มาก และเป็นพลังมวลชนที่ขับเคลื่อนการพัฒนาเทศบาลฯ ในการร่วมคิดร่วมทำ”

นอกจากนี้ผู้นำชุมชนคนที่ 5 ได้ให้ข้อมูลในประเด็นนี้ว่า

“การมีส่วนร่วมเป็นหลักสำคัญ ถ้าเทศบาลฯ ทำในสิ่งที่ประชาชนไม่เห็นด้วยก็ไม่ยั่งยืน ถ้ามุ่งแต่โครงการที่เป็นกิจกรรมขึ้นมา ปีหนึ่งไม่กี่เดือนเสร็จ พอจบโครงการก็จบหมด ไม่มีอะไรที่จะต่อ ยอดได้เลย”

ซึ่งข้อมูลดังกล่าวสอดคล้องกับเจ้าหน้าที่ของเทศบาลตำบลศรีธาตุคนที่ 3 ที่ให้ข้อมูลว่า

“ประชาชนต้องมาก่อน เทศบาลฯ นำเอาข้อคิดเห็นของประชาชนมาทำเป็นแผน เทศบาลฯ ก็ทำตามนั้น มาจัดลำดับความสำคัญอีกครั้งหนึ่ง ถ้าประชาชนไม่เห็นด้วย เทศบาลฯ ก็ไม่ทำ”

นอกจากประชาชนในชุมชน ยังมีภาคีเครือข่ายที่ร่วมมือการจัดการสิ่งแวดล้อมกับเทศบาลตำบลศรีธาตุ ได้แก่ วัด โรงเรียน ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน ศูนย์วิทยาศาสตร์การแพทย์ สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดอุดรธานี และกรมป่าไม้ ซึ่งให้ความร่วมมือในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ เป็นอย่างดี

5. หลักความรับผิดชอบ เทศบาลตำบลศรีธาตุมีการตั้งเป้าหมายและผู้รับผิดชอบในการจัดการสิ่งแวดล้อมอย่างชัดเจน โดยหน่วยงานที่มีหน้าที่รับผิดชอบโดยตรง คือ กองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม ซึ่งมีผู้อำนวยการเป็นหัวหน้าหน่วยงาน และมีเจ้าหน้าที่ประมาณ 30 คน ซึ่งถือว่าเพียงพอต่อการดำเนินงาน โดยมีการฝึกอบรมให้เจ้าหน้าที่

ของหน่วยงานมีความรู้ ความเข้าใจ ในการทำงาน อย่างดี และสามารถปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างเหมาะสม ในการดำเนินงานแต่ละครั้งจะมีการกำหนด เป้าหมายอย่างชัดเจนพร้อมทั้งแจ้งให้ผู้ที่เกี่ยวข้อง ได้รับทราบโดยทั่วกัน นอกจากนี้ยังชี้แจงทิศทาง ของการดำเนินงาน ประโยชน์และผลกระทบด้วย ส่วนตอบสนองต่อการร้องเรียน หรือปัญหาด้าน สิ่งแวดล้อมที่ประชาชนแจ้งมา พบว่า มีการตอบ สอนต่อข้อร้องเรียนอย่างเร่งด่วน หากสามารถ แก้ปัญหาได้ในขณะนั้นจะดำเนินการทันที หรือใน กรณีที่ต้องรอการแก้ไขจะแจ้งไปยังผู้ร้องเรียนถึง สาเหตุ การดำเนินการแก้ไข และระยะเวลาที่คาดว่าจะแก้ไขแล้วเสร็จ โดยขั้นตอนการตอบสนอง ต่อข้อร้องเรียนไม่เกิน 3 วัน ซึ่งจากการสัมภาษณ์ ประชาชนคนที่ 11 ได้ให้ข้อมูลว่า

“เรื่องร้องเรียนเท่าที่ทราบในระยะนี้ไม่มีเรื่องร้องเรียน อะไร ไม่ค่อยมีปัญหา แต่ที่บ้านก็เคยร้องเรียนเหมือนกัน พอดีช่วงนั้นมีงานก่อสร้างถนน พอฝนตกน้ำฝนก็ไหลมา ชั่งที่หน้าบ้าน ก็โทรศัพท์แจ้งไปที่เทศบาล ให้มาแก้ไข เพราะมันสกปรก เทศบาลฯ ก็มาถมให้มันสูงขึ้นน้ำไม่ชั่ง แก้ไขเรียบร้อยใช้เวลาไม่นาน เราก็พอใจผลงาน”

ซึ่งสอดคล้องกับผู้บริหารของเทศบาลคนที่ 3 ที่ได้ให้สัมภาษณ์ว่า

“เทศบาลฯ มีจุดรับข้อร้องเรียนตามที่ตั้งต่าง ๆ พี่น้อง ประชาชนสามารถไปหย่อนที่จุดร้องเรียนตามที่ตั้งต่าง ๆ ที่เทศบาลฯ จัดไว้ หรือผ่านผู้ใหญ่บ้าน ผ่านสมาชิกสภา ผ่านกรรมการชุมชน สามารถร้องเรียนได้หลายภาคส่วน เพื่อที่จะแก้ปัญหาให้พี่น้องประชาชนได้ทันทั่วทั้งที่ ปัญหา ไตที่สามารถแก้ได้ทันทีเทศบาลฯ ก็จะดำเนินการทันที สั่งการทันที ส่วนปัญหาที่ต้องใช้งบประมาณ ต้องใช้ เวลา เทศบาลฯ จะทำความเข้าใจกับผู้ร้องเรียน ท้อง ถิ่น หรือชุมชนที่ร้องเรียน ให้เข้าใจว่าเทศบาลขอเวลา

ก่อน เนื่องจากต้องใช้งบประมาณ ซึ่งอาจจะต้องนำเข้าสู่เทศบาลฯ”

6. หลักประสิทธิภาพและประสิทธิผล ของการดำเนินงานด้านการจัดการสิ่งแวดล้อม ของเทศบาลตำบลศรีธาตุแสดงให้เห็นเด่นชัดใน ผลการดำเนินงานในรูปแบบโครงการต่าง ๆ เช่น เทศบาลตำบลศรีธาตุชนะเลิศอันดับที่ 1 ในการ ประกวดโครงการ ลดเมืองร้อน ด้วยมือเรา ปีที่ 9 และ รางวัลชนะเลิศอันดับหนึ่งในการประกวด โครงการเทศบาลไทยมุ่งสู่เมืองคาร์บอนต่ำ เพื่อ เฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว 84 ด้วยการใช้นโยบายวิถีพอเพียง วิถีคาร์บอน ต่ำ ซึ่งแสดงถึงประสิทธิภาพและประสิทธิผลของ การจัดการสิ่งแวดล้อมได้ในส่วนหนึ่ง ซึ่งจากการ สอบถามกลุ่มตัวอย่างทั้งประชาชนทั่วไป และผู้นำ ชุมชน ได้ให้ข้อมูลสอดคล้องกันถึง คุณภาพและ ประโยชน์ที่ชุมชนได้รับจากการดำเนินงานด้าน สิ่งแวดล้อมของเทศบาลว่ามีความเหมาะสม และคุ้มค่า ขณะเดียวกันเจ้า

หน้าที่ของเทศบาลตำบลศรีธาตุคนที่ 1 ได้ให้ข้อมูล ว่า

“ในการจัดการด้านสิ่งแวดล้อม เทศบาลฯ มีงบ ประมาณไม่มากนัก เนื่องจากเป็นเทศบาลฯ เป็นเทศบาล ขนาดเล็ก งบประมาณส่วนใหญ่ที่ได้รับในแต่ละปีจะถูก จัดสรรไปเพื่อแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า เทศบาลฯ จึงต้อง ใช้งบประมาณในการจัดการสิ่งแวดล้อมให้น้อยที่สุด ด้วย การประยุกต์วิธีชีวิตพอเพียงแบบพื้นบ้านอีสานมาเป็นวิธี ในการดำเนินงาน”

ส่วนความพึงพอใจของประชาชน จากการ สัมภาษณ์ผู้นำชุมชนและประชาชนในพื้นที่ส่วนใหญ่ได้ให้ข้อมูลที่สอดคล้องกันว่ามีความพึงพอใจ กับการจัดการสิ่งแวดล้อมของเทศบาลตำบลศรีธาตุ

โดยให้เหตุผลว่าเทศบาลทำงานจริงจัง ประชาชนสัมผัสได้ถึงความจริงใจในการทำงานและประโยชน์ที่ตนได้รับ นอกจากนี้ยังมองว่าเทศบาลตำบลศรีธาตุใส่ใจสิ่งแวดล้อมอย่างมากหากเทียบกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่น ๆ อย่างไรก็ตามยังมีส่วนที่อยากให้เพิ่มเติมบ้าง เช่น อยากให้เพิ่มปริมาณการปล่อยน้ำเข้าสู่พื้นที่ทำการเกษตรเป็นต้น ส่วนมาตรการส่งเสริมสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ประชาชนเห็นว่าเหมาะสมดีอยู่แล้ว และยินดีที่จะมีส่วนร่วมในการพัฒนาการจัดการสิ่งแวดล้อมของท้องถิ่นให้ดียิ่งขึ้นไปอีก โดยผู้นำชุมชนคนที่ 1 ได้ให้สัมภาษณ์ว่า

“ถ้าถามถึงความพอใจก็ถือว่าพอใจมาก ถึงไม่เต็มร้อยแต่ก็อนุโลมให้ เทศบาลฯ ตั้งใจทำงาน มีความพยายามดี แม้มีที่คิดไม่เหมือนกันบ้างก็เล็กน้อย ให้อภัยกันได้ เพราะว่าได้เห็นการทำงานที่เป็นรูปเป็นร่าง มีผลงานเป็นรูปธรรม สิ่งแวดล้อมของศรีธาตุก็ดีขึ้น

7. หลักความยั่งยืน เทศบาลตำบลศรีธาตุมีการบริหารงานตามหลักการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยประยุกต์การจัดการสิ่งแวดล้อมให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตท้องถิ่น เพื่อไม่ให้เกิดความยากลำบากต่อชุมชนและไม่ใช้งบประมาณจำนวนมากหรือเทคโนโลยีขั้นสูงเข้ามาจัดการ แต่ใช้การขอความร่วมมือจากประชาชนโดยอาศัยต้นทุนของท้องถิ่น ได้แก่ ต้นทุนทางสังคม ต้นทุนทางทรัพยากร และต้นทุนทางวัฒนธรรม เป็นต้นทุนสำคัญในการจัดการสิ่งแวดล้อม โดยเทศบาลตำบลศรีธาตุมีการจัดการสิ่งแวดล้อมต่อเนื่องหลายปีติดต่อกัน ส่งผลให้ประชาชนสามารถเข้าใจหลักการจัดการสิ่งแวดล้อมและดำเนินงานตามมาตรการส่งเสริมได้เองโดยไม่ต้องมีการควบคุมจากทางเทศบาล ซึ่งประโยชน์ที่ได้จากการจัดการสิ่งแวดล้อม

นอกจากทางตรงคือคุณภาพสิ่งแวดล้อมดีขึ้นแล้ว ยังส่งผลให้เกิดความรักใคร่กลมเกลียวในชุมชน เกิดเป็นชุมชนเข้มแข็งพึ่งพาตนเองได้ ในขณะเดียวกันก็ช่วยลดค่าใช้จ่ายในการจัดการสิ่งแวดล้อมได้ จึงนับได้ว่าเป็นการจัดการสิ่งแวดล้อมที่สอดคล้องกับหลักความยั่งยืน นอกจากนี้ยังพบว่าหากประชาชนมีรายได้จากการเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมของเทศบาลตำบลศรีธาตุ จะส่งผลให้เกิดความยั่งยืนในการจัดการสิ่งแวดล้อม โดยผู้บริหารของเทศบาลตำบลศรีธาตุคนที่ 3 ได้แสดงความคิดเห็นถึงแนวทางการสร้างความยั่งยืนของการจัดการสิ่งแวดล้อมในอนาคตว่า

“สิ่งสำคัญที่จะทำให้เกิดความยั่งยืนได้ คือ ต้องให้ประชาชนมีรายได้จากโครงการนั้น เช่น เทศบาลฯ ส่งเสริมให้ปลูกผักปลอดสารพิษ ประชาชนก็จะได้อาชีพเสริมในส่วนนี้ เทศบาลฯ จึงคิดว่าการที่ชาวบ้านจะเข้าร่วมโครงการเทศบาลตำบลศรีธาตุได้ จัดทำประชาพิจารณ์ชี้แจงถึงความสำคัญรวมถึงประโยชน์ได้ต้องสร้างรายได้ สร้างอาชีพให้ประชาชนด้วย ประชาชนจึงจะปฏิบัติตามเทศบาลฯ”

ปัญหาและอุปสรรคที่ส่งผลต่อธรรมาภิบาลในการจัดการสิ่งแวดล้อมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กรณีศึกษาเทศบาลตำบลศรีธาตุ จังหวัดอุดรธานี

ปัญหาและอุปสรรคที่ส่งผลต่อธรรมาภิบาลในการจัดการสิ่งแวดล้อมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กรณีศึกษาเทศบาลตำบลศรีธาตุ จังหวัดอุดรธานี สามารถแบ่งได้เป็น 3 ประเด็นดังนี้

1. ปัญหาและอุปสรรคเชิงโครงสร้าง พบว่า เขตเทศบาลตำบลศรีธาตุในอดีตไม่มีการวางผังเมือง แต่เป็นการสร้างสิ่งปลูกสร้างตามความ

ต้องการของเจ้าของที่ดิน ดังนั้นสถานที่บางแห่งถูกสร้างอยู่ในบริเวณที่ไม่เหมาะสม เช่น ตลาดสดอยู่ใกล้กับลำน้ำปาวซึ่งเป็นแหล่งน้ำธรรมชาติเมื่อมีการทำความสะอาดหรือชะล้างจากน้ำฝนน้ำเสียจะไหลลงสู่ลำน้ำปาวโดยตรง ซึ่งเทศบาลตำบลศรีธาตุกำลังดำเนินการแก้ไขปัญหาแต่ยังขาดงบประมาณในการดำเนินการ นอกจากนี้เขตเทศบาลตำบลศรีธาตุยังอยู่ในระหว่างการก่อสร้างเพื่อปรับปรุงระบบสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานด้วยผลกระทบจากการก่อสร้างทำให้เกิดฝุ่นฟุ้งกระจายและขยะจากการก่อสร้าง จึงทำให้เกิดความไม่เป็นระเบียบในพื้นที่

2. ปัญหาและอุปสรรคด้านงบประมาณ เทศบาลตำบลศรีธาตุเป็นเทศบาลขนาดเล็ก จึงได้รับงบประมาณไม่มากนักซึ่งส่วนใหญ่ถูกใช้ไปกับการแก้ปัญหาเฉพาะหน้า จึงไม่มีงบประมาณเพียงพอในการดำเนินโครงการด้านสิ่งแวดล้อมซึ่งต้องใช้งบประมาณสูง เช่น การสร้างบ่อบำบัดน้ำเสียเพื่อแก้ปัญหาน้ำเสียจากตลาดสดไหลลงสู่ลำน้ำปาว ดังนั้นจึงเป็นข้อจำกัดในการจัดการ

ปัญหาและอุปสรรคที่ส่งผลกระทบต่อธรรมาภิบาลในการจัดการสิ่งแวดล้อมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กรณีศึกษาเทศบาลตำบลศรีธาตุ จังหวัดอุดรธานี

ต่อความน่าเชื่อถือและการยอมรับจากประชาชนในพื้นที่

4. หลักการมีส่วนร่วม เทศบาลตำบลศรีธาตุเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมของเทศบาลในทุกๆระดับ ตั้งแต่ระดับการวางแผน การกำหนดนโยบาย แผนงาน โครงการ ตลอดจนการตรวจสอบการดำเนินงาน ซึ่งผลจากการมีส่วนร่วมของ

ประชาชนมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของเทศบาลตำบลศรีธาตุเป็นอย่างมาก หากจัดระดับของการมีส่วนร่วมตามแนวคิดของ จุฑารัตน์ ชมพันธ์ (2556) พบว่า เทศบาลตำบลศรีธาตุให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมในระดับการร่วมตัดสินใจ ร่วมติดตามตรวจสอบและประเมินผล คือ ประชาชนมีสิทธิในการต่อรอง/แลกเปลี่ยนกับผู้มีส่วนได้เสีย และสามารถเข้าร่วมตรวจสอบและติดตามผลการดำเนินการกิจกรรมหรือโครงการนั้น ๆ ว่าบรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่ตั้งไว้หรือไม่ โดยประชาชนเป็นหุ้นส่วนกับภาครัฐในทุกขั้นตอนของการตัดสินใจ และมีการดำเนินกิจกรรมร่วมกันอย่างต่อเนื่อง ซึ่ง สุนีย์ มัลลิกามาลัย (2545) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมในระดับนี้เป็นประโยชน์ต่อการดำเนินนโยบายและโครงการพัฒนาต่าง ๆ และการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้อย่างมาก เนื่องจากประชาชนสามารถทำหน้าที่เฝ้าระวัง ติดตาม ตรวจสอบ และเตือนภัย โดยเฉพาะอย่างยิ่งกิจกรรมหรือโครงการที่ส่งผลกระทบต่อสุขภาพของประชาชน สังคม และคุณภาพสิ่งแวดล้อมเข้าร่วมกิจกรรมขององค์การบริหารส่วนตำบล ดังนั้นจึงสามารถสรุปได้ว่าการยึดหลักความโปร่งใสในการดำเนินการจัดการสิ่งแวดล้อมมีความสำคัญต่อความน่าเชื่อถือและการยอมรับจากประชาชนในพื้นที่

4. หลักการมีส่วนร่วม เทศบาลตำบลศรีธาตุเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมของเทศบาลในทุกๆระดับ ตั้งแต่ระดับการวางแผน การกำหนดนโยบาย แผนงาน โครงการ ตลอดจนการตรวจสอบการดำเนินงาน ซึ่งผลจากการมีส่วนร่วมของประชาชนมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของเทศบาลตำบลศรีธาตุ

เป็นอย่างมาก หากจัดระดับของการมีส่วนร่วมตามแนวคิดของ จูซาร์ตัน ชมพันธ์ุ (2556) พบว่า เทศบาลตำบลศรีธาตุให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมในระดับการร่วมตัดสินใจ ปัญหาและอุปสรรคที่ส่งผลกระทบต่อธรรมาภิบาลในการจัดการสิ่งแวดล้อมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กรณีศึกษาเทศบาลตำบลศรีธาตุ จังหวัดอุดรธานี สามารถแบ่งได้เป็น 3 ประเด็น ดังนี้

1. ปัญหาและอุปสรรคเชิงโครงสร้าง พบว่า เทศบาลตำบลศรีธาตุในอดีตไม่มีการวางผังเมือง แต่เป็นการสร้างสิ่งปลูกสร้างตามความต้องการของเจ้าของที่ดิน ดังนั้นสถานที่บางแห่งถูกสร้างอยู่ในบริเวณที่ไม่เหมาะสม เช่น ตลาดสดอยู่ใกล้กับลำน้ำปาวซึ่งเป็นแหล่งน้ำธรรมชาติ เมื่อมีการทำความสะอาดหรือชะล้างจากน้ำฝน น้ำเสียจะไหลลงสู่ลำน้ำปาวโดยตรง ซึ่งเทศบาลตำบลศรีธาตุกำลังดำเนินการแก้ไขปัญหาดังกล่าวแต่ยังขาดงบประมาณในการดำเนินการ นอกจากนี้เขตเทศบาลตำบลศรีธาตุยังอยู่ในระหว่างการก่อสร้างเพื่อปรับปรุงระบบสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานด้วย ผลกระทบจากการก่อสร้างทำให้เกิดฝุ่นฟุ้งกระจาย และขยะจากการก่อสร้าง จึงทำให้เกิดความไม่เป็นระเบียบในพื้นที่

2. ปัญหาและอุปสรรคด้านงบประมาณ เทศบาลตำบลศรีธาตุเป็นเทศบาลขนาดเล็ก จึงได้งบประมาณไม่มากนักซึ่งส่วนใหญ่ถูกใช้ไปกับการแก้ปัญหาเฉพาะหน้า จึงไม่มีงบประมาณเพียงพอในการดำเนินโครงการด้านสิ่งแวดล้อมซึ่งต้องใช้งบประมาณสูง เช่น การสร้างบ่อบำบัดน้ำเสียเพื่อแก้ปัญหา น้ำเสียจากตลาดสดไหลลงสู่ลำน้ำปาว ดังนั้นจึงเป็นข้อจำกัดในการจัดการสิ่งแวดล้อมสำหรับโครงการที่ต้องใช้งบประมาณจำนวนมาก

3. ปัญหาและอุปสรรคด้านทัศนคติส่วนบุคคล

แม้ว่าเทศบาลตำบลศรีธาตุจะเป็นสังคมชนบทที่มีความสมัครสมานสามัคคี อยู่กันแบบเครือญาติ และให้ความร่วมมือในการจัดการสิ่งแวดล้อมกับเทศบาลตำบลศรีธาตุเป็นอย่างดี แต่มีประชาชนบางส่วนเพิกเฉยต่อการจัดการสิ่งแวดล้อมและไม่ให้ความร่วมมือ โดยส่วนใหญ่เป็นคนต่างถิ่นที่มาประกอบอาชีพ แต่เป็นเพียงส่วนน้อยเมื่อเทียบกับประชาชนทั้งหมด

สรุปและอภิปรายผลการศึกษา

จากผลการศึกษาดรรมาภิบาลในการจัดการสิ่งแวดล้อมของเทศบาลตำบลศรีธาตุ จังหวัดอุดรธานี พบว่าเทศบาลตำบลศรีธาตุมีการจัดการสิ่งแวดล้อมสอดคล้องหลักธรรมาภิบาลทั้ง 7 หลัก ได้แก่ หลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักความโปร่งใส หลักการมีส่วนร่วม หลักความรับผิดชอบ หลักประสิทธิภาพและประสิทธิผล และหลักความยั่งยืน และใช้ต้นทุนในท้องถิ่น คือ ต้นทุนทางสังคม ต้นทุนทางทรัพยากร และต้นทุนทางวัฒนธรรมในการจัดการสิ่งแวดล้อมผสมกับวิถีชีวิตพื้นเมืองอีสาน เกิดเป็นการจัดการสิ่งแวดล้อมแบบวิถีท้องถิ่นซึ่งได้รับการยอมรับจากประชาชนในพื้นที่ โดยสามารถสรุปและอภิปรายผลการศึกษาดังนี้

1. หลักนิติธรรม เทศบาลตำบลศรีธาตุปฏิบัติตามกฎหมายที่เกี่ยวข้องการจัดการสิ่งแวดล้อมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอย่างเคร่งครัด และไม่มีการออกกฎหมายหรือข้อบังคับเกี่ยวกับการจัดการสิ่งแวดล้อม แต่ใช้มาตรการส่งเสริม การรณรงค์ และการขอความร่วมมือจากชุมชน ซึ่งในมาตรการส่งเสริมด้านสิ่งแวดล้อมนั้นจะคำนึงถึงประโยชน์ต่อส่วนรวมเป็นหลัก และมีการชี้แจงถึงความสำคัญรวมถึงประโยชน์ของการดำเนินงานนั้น ๆ ให้ประชาชนรับทราบก่อน เพื่อให้ประชาชน

เข้าใจและสามารถนำไปปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง นอกจากนี้ยังได้ทำประชาคมเพื่อสอบถามความคิดเห็นและการยอมรับจากประชาชนก่อนกำหนดมาตรการซึ่งนำไปสู่ความพึงพอใจแก่ทุกฝ่าย โดยจุดเด่นของชุมชนศรีธาตุคือประชาชนมีความสมัครสมานสามัคคี ส่งผลให้การขอความร่วมมือจากชุมชนทำได้ง่ายและได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดี ซึ่งสอดคล้องกับ อานันท์ ปันยารชุน (2543) ที่กล่าวว่า การใช้กฎหมายจะต้องมีหลักนิติธรรม คือ เจตนารมณ์ สาระ และการใช้กฎหมายต้องเป็นธรรมแก่ทุกฝ่าย เอื้อประโยชน์ต่อมหาชนคนหมู่มากไม่ใช่เพื่อคนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง ต้องเสมอภาค ชัดเจนและคาดการณ์ได้ และต้องไม่ปล่อยให้อำนาจการตัดสินใจขึ้นอยู่กับระบบราชการหรือผู้ใช้อำนาจของรัฐฝ่ายเดียว แต่เน้นการมีส่วนร่วมของประชาชนให้มากที่สุด ดังนั้นจึงสามารถสรุปได้ว่าการจัดการสิ่งแวดล้อมโดยยึดหลักนิติธรรมในการปฏิบัติตามเจตนารมณ์ที่แท้จริงของกฎหมายสิ่งแวดล้อมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งในการจัดการสิ่งแวดล้อมอย่างมีประสิทธิภาพ

2. หลักคุณธรรม เทศบาลตำบลศรีธาตุไม่เคยถูกร้องเรียนหรือฟ้องร้องเรื่องสิ่งแวดล้อม ส่วนความขัดแย้งด้านสิ่งแวดล้อมระหว่างเทศบาลและประชาชนเกิดขึ้นน้อยมาก โดยการแก้ไขความขัดแย้งจะใช้คนกลางเป็นตัวแทนในการเจรจาไกล่เกลี่ยอย่างสันติ และเลือกใช้มาตรการทางกฎหมายเป็นวิธีการสุดท้ายเพื่อหลีกเลี่ยงความรุนแรงที่อาจจะเกิดขึ้น ส่วนความเป็นธรรมในการจัดการสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาตินั้นจะคำนึงถึงประโยชน์ของสาธารณะเป็นหลัก และมีการชี้แจงทำความเข้าใจกับประชาชนอย่างค่อยเป็นค่อยไป

นอกจากนี้ยังมีการสร้างค่านิยมคุณธรรมและจริยธรรมของพนักงานและลูกจ้างของเทศบาลพึงปฏิบัติ 5 ประการ ซึ่งสอดคล้องกับ ศิวพา สิริจามร และจำลอง โพธิ์บุญ (2553) ซึ่งได้ศึกษาธรรมชาติในการจัดการสิ่งแวดล้อมของเทศบาลเมืองศรีราชา จังหวัดชลบุรี ในประเด็นหลักคุณธรรมพบว่าเทศบาลเมืองศรีราชา มีการสร้างทัศนคติและค่านิยมที่ดีในการทำงานเช่นเดียวกัน ดังนั้นจึงสามารถสรุปได้ว่าการยึดหลักคุณธรรม และการสร้างค่านิยมคุณธรรมแก่เจ้าหน้าที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลให้การจัดการสิ่งแวดล้อมประสบผลสำเร็จ

3. หลักความโปร่งใส เทศบาลตำบลศรีธาตุมีการจัดตั้งศูนย์เผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร และประชาสัมพันธ์แจ้งข้อมูลข่าวสารด้านสิ่งแวดล้อมแก่ประชาชนอย่างทั่วถึง และเปิดเผยข้อมูลอย่างตรงไปตรงมา ซึ่งประชาชนสามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารได้อย่างสะดวก รวดเร็ว และไม่เสียค่าใช้จ่าย อีกทั้งประชาชนสามารถตรวจสอบการทำงานของเทศบาลตำบลศรีธาตุได้ทุกขั้นตอน ส่งผลให้เทศบาลมีความน่าเชื่อถือและได้รับการยอมรับจากประชาชน ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ นภาพร อติวานิชยพงศ์ (2548) ที่พบว่า องค์การบริหารส่วนตำบลที่โดดเด่นเรื่องของการทำงานด้วยความโปร่งใสจากการทุจริต ช่วยเสริมสร้างศรัทธาและความมั่นใจของสมาชิกในชุมชนที่จะเข้าร่วมกิจกรรมขององค์การบริหารส่วนตำบล ดังนั้นจึงสามารถสรุปได้ว่าการยึดหลักความโปร่งใสในการดำเนินการจัดการสิ่งแวดล้อมมีความสำคัญต่อความน่าเชื่อถือและการยอมรับจากประชาชนในพื้นที่

4. หลักการมีส่วนร่วม เทศบาลตำบลศรีธาตุ เปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมของเทศบาลในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับการวางแผน การกำหนดนโยบาย แผนงาน โครงการ ตลอดจนการตรวจสอบการดำเนินงาน ซึ่งผลจากการมีส่วนร่วมของประชาชนมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของเทศบาลตำบลศรีธาตุเป็นอย่างมาก หากจัดระดับของการมีส่วนร่วมตามแนวคิดของ จุฑารัตน์ ชมพันธุ์ (2556) พบว่า เทศบาลตำบลศรีธาตุให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมในระดับการร่วมตัดสินใจ ร่วมติดตาม ตรวจสอบและประเมินผล คือ ประชาชนมีสิทธิในการต่อรอง/แลกเปลี่ยนกับผู้อำนาจตัดสินใจ และสามารถเข้าร่วมตรวจสอบและติดตามผลการดำเนินการกิจกรรมหรือโครงการนั้น ๆ ว่าบรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่ตั้งไว้หรือไม่ โดยประชาชนเป็นหุ้นส่วนกับภาครัฐในทุกขั้นตอนของการตัดสินใจ และมีการดำเนินกิจกรรมร่วมกันอย่างต่อเนื่อง ซึ่ง สุนีย์ มัลลิกามาลัย (2545) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมในระดับนี้เป็นประโยชน์ต่อการดำเนินนโยบายและโครงการพัฒนาต่าง ๆ และการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้อย่างมาก เนื่องจากประชาชนสามารถทำหน้าที่เฝ้าระวัง ติดตาม ตรวจสอบ และเตือนภัย โดยเฉพาะอย่างยิ่งกิจกรรมหรือโครงการที่ส่งผลกระทบต่อสุขภาพของประชาชน สังคม และคุณภาพสิ่งแวดล้อม

อีกทั้งเทศบาลตำบลศรีธาตุมีภาคีเครือข่ายที่ร่วมมือการจัดการสิ่งแวดล้อมกับเทศบาลตำบลศรีธาตุด้วย ซึ่งการมีส่วนร่วมนี้เป็นหลักการสำคัญที่ทำให้การจัดการสิ่งแวดล้อมของเทศบาลตำบลศรีธาตุประสบผลสำเร็จ สอดคล้องกับการศึกษา

ของ อรศรี งามวิทยาพงศ์ (2548) ที่พบว่า การบริหารจัดการขององค์การบริหารส่วนตำบลที่ให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในขั้นตอนต่าง ๆ ตั้งแต่การคิด การทำ การตรวจสอบ ไปจนกระทั่งถึงการตัดสินใจทางงบประมาณ จะสร้างความเชื่อมั่นและศรัทธาให้ประชาชนเห็นถึงพลังตนเองในการปกครองท้องถิ่น และทำให้ผู้นำและประชาชนเชื่อมั่นมากยิ่งขึ้นที่จะพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชน นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับ จำลอง โพธิ์บุญ (2554) ที่พบว่า การสร้างความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอก เช่น องค์การพัฒนาชุมชน หน่วยงานราชการ สถาบันการศึกษา รวมทั้งหน่วยงานเอกชน ทางด้านข้อมูลทางวิชาการ และการสนับสนุนช่วยเหลือในหลายรูปแบบ รวมทั้งด้านงบประมาณ จะทำให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถจัดการพลังงานและสิ่งแวดล้อมได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น

อย่างไรก็ตามพบว่า มีประชาชนบางส่วนเพิกเฉยกับการมีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมกับเทศบาลตำบลศรีธาตุ โดยส่วนใหญ่เป็นประชาชนต่างถิ่นที่เข้ามาประกอบอาชีพ ซึ่งนับว่าเป็นประชาชนส่วนน้อย อีกทั้งพบว่าประชาชนที่เพิกเฉยต่อการจัดการสิ่งแวดล้อมมีแนวโน้มที่จะปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเมื่อทราบถึงประโยชน์ที่ตนจะได้รับเมื่อมีส่วนร่วมในกิจกรรมการจัดการสิ่งแวดล้อมกับเทศบาล หรือเมื่อได้รับการชักชวนจากชุมชนให้เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมการจัดการสิ่งแวดล้อม ดังนั้นจึงสามารถสรุปได้ว่าการยึดหลักการมีส่วนร่วมโดยการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นหลักการที่สำคัญอย่างยิ่งซึ่งส่งผลให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถจัดการสิ่งแวดล้อมได้

ประสบผลสำเร็จ

5. หลักความรับผิดชอบ เทศบาลตำบลศรีธาตุ มีหน่วยงานที่มีหน้าที่รับผิดชอบด้านสิ่งแวดล้อม คือ กองสาธารณสุขและสิ่งแวดล้อม และมีการกำหนดเป้าหมายการดำเนินงานอย่างชัดเจน พร้อมทั้งแจ้งเป้าหมาย การดำเนินงาน ประโยชน์ และผลกระทบให้ผู้ที่เกี่ยวข้องได้รับทราบอย่างทั่วถึง ส่วนตอบสนองต่อการร้องเรียน หรือปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม พบว่า มีการตอบสนองต่อข้อร้องเรียนอย่างเร่งด่วน หากสามารถแก้ปัญหาได้ในขณะนั้น จะดำเนินการทันที หรือในกรณีที่ต้องรอการแก้ไข จะแจ้งไปยังผู้ร้องเรียนถึงสาเหตุ การดำเนินการแก้ไข และระยะเวลาที่คาดว่าจะแก้ไขแล้วเสร็จ ซึ่งเป็นที่พอใจของประชาชน ซึ่งสอดคล้องกับ ศิวภา สิริจามร และจำลอง โพธิ์บุญ (2553) ที่พบว่า เทศบาลเมืองศรีราชา มีผู้บริหารและเจ้าหน้าที่รับผิดชอบงานที่ชัดเจน มีความรวดเร็วในการแก้ไขปัญหา โดยลดขั้นตอนในการปฏิบัติงาน สามารถใช้งบประมาณด้านสิ่งแวดล้อมและคุณภาพชีวิตได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทำให้ประชาชนมีความพึงพอใจในการปฏิบัติงาน ดังนั้นจึงสามารถสรุปได้ว่าการยึดหลักความรับผิดชอบในการดำเนินงานด้านการจัดการสิ่งแวดล้อมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นหลักการสำคัญในการจัดการสิ่งแวดล้อมและการสร้างความพึงพอใจของประชาชน

6. หลักประสิทธิภาพและประสิทธิผล คุณภาพและประโยชน์ที่ชุมชนได้รับจากการดำเนินงานด้านสิ่งแวดล้อมของเทศบาลศรีธาตุพบว่ามีความเหมาะสม และคุ้มค่า แม้ว่าเทศบาลตำบลศรีธาตุจะมีงบประมาณไม่มากนักเนื่องจากเป็นเทศบาลขนาดเล็ก และงบประมาณส่วนใหญ่ถูกจัดสรรไปเพื่อแก้ไข

ปัญหาเฉพาะหน้า อย่างไรก็ตามการใช้ต้นทุนทางสังคม ต้นทุนทางทรัพยากร และต้นทุนทางวัฒนธรรม ตามแนวทางวิถีพอเพียงแบบพื้นบ้านอีสาน มาประยุกต์เป็นวิธีที่สอดคล้องกับการจัดการสิ่งแวดล้อม ส่งผลให้สามารถจัดการสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่นได้สำเร็จโดยไม่ต้องใช้งบประมาณและการทำงานอย่างจริงจังและทุ่มเทของเทศบาลตำบลศรีธาตุได้สร้างความพึงพอใจให้กับประชาชนในพื้นที่ อย่างไรก็ตามประชาชนยังอยากให้มีการพัฒนาด้านการเกษตรมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับ จรัส สุวรรณมาลา และคณะ (2547) ที่พบว่า องค์กรที่มีความรับผิดชอบต่อสังคมโดยรวมนั้น จะต้องมีการกำหนดหรือข้อกำหนดการปกครองที่ดี ได้แก่ การเกิดผลสัมฤทธิ์ตามพันธกิจ ประกอบกับการดำเนินการโดยประสิทธิภาพใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า ในการจัดการสิ่งแวดล้อมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ต้องคำนึงถึงทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่นเป็นสำคัญเพื่อลดต้นทุนการดำเนินงาน ดังนั้นจึงสามารถสรุปได้ว่า การยึดหลักประสิทธิภาพและประสิทธิผล โดยการคำนึงถึงต้นทุนของท้องถิ่น และการจัดการสิ่งแวดล้อมที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของชุมชนเป็นสิ่งสำคัญที่ส่งผลให้การจัดการสิ่งแวดล้อมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นประสบผลสำเร็จ

7. หลักความยั่งยืน เทศบาลตำบลศรีธาตุมีการประยุกต์การจัดการสิ่งแวดล้อมให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตท้องถิ่น เพื่อไม่ให้เกิดความยากลำบากต่อชุมชนและไม่ใช้งบประมาณจำนวนมากหรือเทคโนโลยีขั้นสูงเข้ามาโดยอาศัยต้นทุนทางสังคม ต้นทุนทางทรัพยากร และต้นทุนทางวัฒนธรรม ในการจัดการสิ่งแวดล้อม โดยมีการจัดการสิ่งแวดล้อมต่อเนื่องหลายปีติดต่อกัน ส่งผลให้ประชาชน

สามารถเข้าใจหลักการจัดการสิ่งแวดล้อมและดำเนินงานตามมาตรการส่งเสริมได้เองโดยไม่ต้องมีการควบคุมจากทางเทศบาล เกิดเป็นชุมชนเข้มแข็งพึ่งพาตนเองได้ ในขณะเดียวกันก็ช่วยลดค่าใช้จ่ายในการจัดการสิ่งแวดล้อมได้ จึงนับได้ว่าเป็นการจัดการสิ่งแวดล้อมที่มีความยั่งยืน ซึ่งสอดคล้องกับ ระเบียบพรณ มุหะหมัด และจินตนา อมรสวนสิน (2557) ที่พบว่า การเน้นการพัฒนาบุคคลและพัฒนาสังคมให้ชุมชนพึ่งพาตนเอง อันจะนำไปสู่การมีสิ่งแวดล้อมที่ดี มีความสำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาประเทศให้เกิดดุลยภาพที่จะพัฒนาชีวิตให้ครอบคลุมและสมบูรณ์ในทุกมิติ ซึ่งส่งผลทำให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน ดังนั้นจึงสามารถสรุปได้ว่าการยึดหลักความยั่งยืน โดยการจัดการสิ่งแวดล้อมที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของประชาชนและมีการดำเนินงานด้านสิ่งแวดล้อมอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นประสบผลสำเร็จในการจัดการสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืนแนวทางในการส่งเสริมธรรมาภิบาลในการจัดการสิ่งแวดล้อมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกรณีศึกษาเทศบาลตำบลศรีธาตุ จังหวัดอุดรธานี

จากผลการศึกษาข้างต้น ผู้วิจัยมีความเห็นว่า แนวทางการส่งเสริมธรรมาภิบาลในการจัดการสิ่งแวดล้อมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น ดังนี้

1. แนวทางการส่งเสริมหลักนิติธรรม เทศบาลตำบลศรีธาตุควรส่งเสริมหลักนิติธรรม โดยการให้ความรู้ประชาชนเกี่ยวกับกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการจัดการสิ่งแวดล้อมของเทศบาลตำบลศรีธาตุ รวมถึงสิทธิและหน้าที่พลเมืองตามกฎหมายในการจัดการสิ่งแวดล้อมของท้องถิ่นด้วย เพื่อส่งเสริมให้ประชาชนได้รับรู้ถึงบทบาทหน้าที่ของตนในการ

จัดการสิ่งแวดล้อม ซึ่งสามารถช่วยลดการกระทำผิดกฎหมายจากการรู้เท่าไม่ถึงการณ์ได้ในอีกทางหนึ่ง นอกจากนี้ยังช่วยให้ประชาชนมีความรู้ในการปกป้องสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่นของตนเองด้วย

2. แนวทางการส่งเสริมหลักคุณธรรม เทศบาลตำบลศรีธาตุควรส่งเสริมหลักคุณธรรม โดยสร้างวัฒนธรรมองค์กรของเทศบาลตำบลศรีธาตุให้เป็นองค์กรที่มีคุณธรรมเป็นกรอบในการดำเนินงาน และมีการยกย่องชมเชยผู้ที่มีคุณธรรมในการปฏิบัติงาน เพื่อเป็นการสร้างขวัญและกำลังใจให้แก่ผู้ปฏิบัติงาน นอกจากนี้ยังช่วยสร้างค่านิยมที่ดีในการทำงานให้กับเจ้าหน้าที่ของเทศบาลตำบลศรีธาตุอีกด้วย

3. แนวทางการส่งเสริมหลักความโปร่งใส เทศบาลตำบลศรีธาตุควรส่งเสริมหลักความโปร่งใส โดยการเปิดโอกาสให้ประชาชนเป็นคณะกรรมการในการตรวจสอบการดำเนินงานด้านการจัดการสิ่งแวดล้อม โดยผู้ที่เป็นกรรมการจะต้องเป็นตัวแทนจากทุกหมู่บ้าน และคณะกรรมการควรจัดตั้งตามความสมัครใจ อีกทั้งควรมีการผลัดเปลี่ยนผู้ที่เป็นกรรมการไปตามวาระ นอกจากนี้ควรมีการจัดทำเอกสารสรุปการดำเนินงานด้านสิ่งแวดล้อมประจำเดือนแจกจ่ายให้แก่ประชาชนในการประชุมประจำเดือนเพื่อแจ้งความคืบหน้าในการดำเนินงานด้านสิ่งแวดล้อมให้ประชาชนรับรู้ตลอดระยะเวลาการดำเนินงาน

4. แนวทางการส่งเสริมหลักการมีส่วนร่วม เทศบาลตำบลศรีธาตุควรส่งเสริมหลักการมีส่วนร่วม โดยการให้ความรู้ประชาชนถึงประโยชน์ของการจัดการสิ่งแวดล้อม การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่น

เพื่อสร้างความตระหนักให้ประชาชนรู้สึกรัก ภาคภูมิใจ และหวงแหนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่นของตน อีกทั้งควรส่งเสริมให้ประชาชนมีรายได้จากการเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อม เช่น การส่งเสริมผลิตภัณฑ์รีไซเคิลจากวัสดุเหลือใช้ การส่งเสริมอุตสาหกรรมปุยหมัก เป็นต้น และควรขยายเครือข่ายในการจัดการสิ่งแวดล้อมในระดับภูมิภาค ซึ่งเป็นผลดีในการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารและความร่วมมือในการจัดกิจกรรมร่วมกัน นอกจากนี้ยังเป็นประโยชน์ต่อการจัดการสิ่งแวดล้อมในวงกว้างอีกด้วย

5. แนวทางการส่งเสริมหลักความรับผิดชอบเทศบาลตำบลศรีธาตุควรส่งเสริมหลักความรับผิดชอบ โดยการสร้างความตระหนักในคุณค่าของการจัดการสิ่งแวดล้อมโดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ที่ดำเนินงานด้านการจัดการสิ่งแวดล้อมที่ควรเข้าใจในบทบาทหน้าที่และความสำคัญของภาระงานที่ตนได้รับมอบหมาย รวมถึงประโยชน์และโทษที่อาจจะเกิดขึ้นจากการขาดความรับผิดชอบในการดำเนินงานของตน เพื่อให้เกิดความตระหนักถึงความรับผิดชอบต่อตนเอง ซึ่งเป็นกลไกการขับเคลื่อนการดำเนินงานการจัดการสิ่งแวดล้อมของเทศบาลตำบลศรีธาตุ ซึ่งการสร้างความตระหนักถึงคุณค่าของการทำงานจะเป็นแรงขับเคลื่อนสำคัญที่ทำให้เจ้าหน้าที่ฯ ปฏิบัติงานอย่างมีความรับผิดชอบมากยิ่งขึ้น

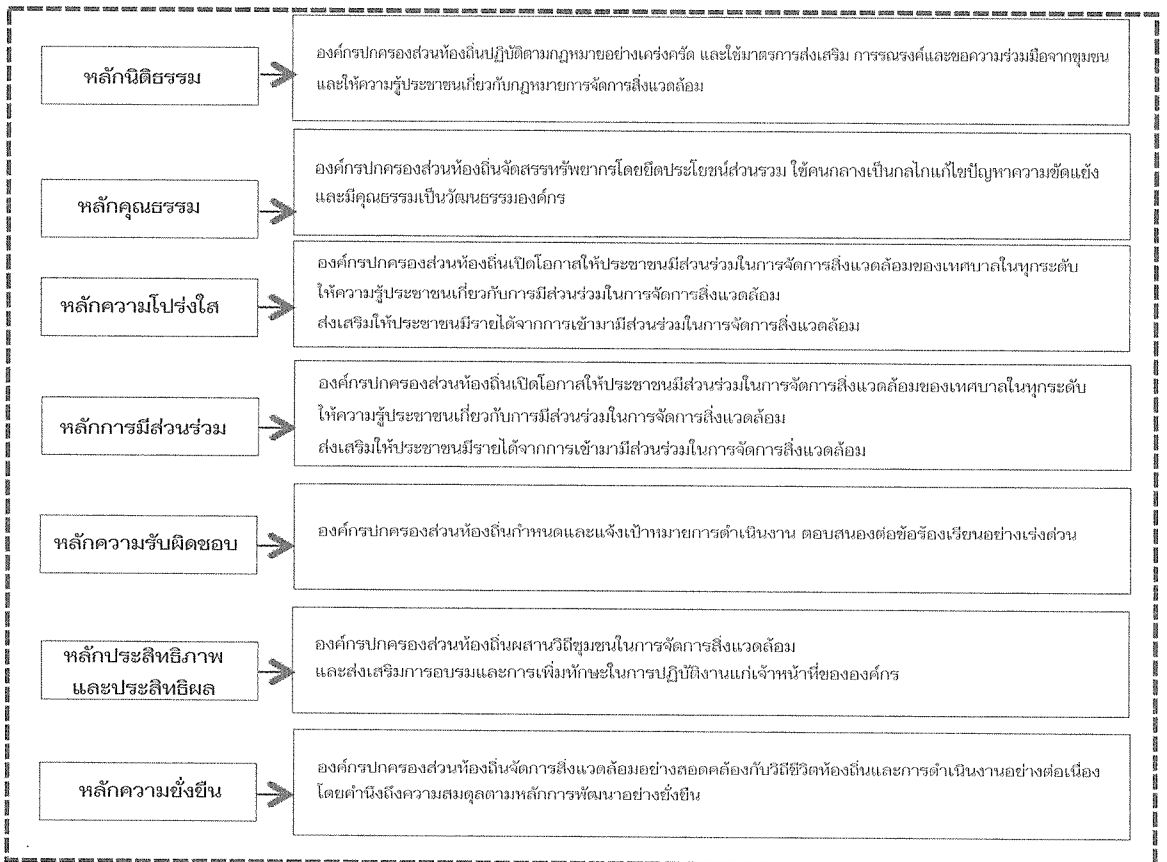
6. แนวทางการส่งเสริมหลักประสิทธิภาพและประสิทธิผล เทศบาลตำบลศรีธาตุควรส่งเสริมหลักประสิทธิภาพและประสิทธิผล โดยการสนับสนุนการเพิ่มความรู้และทักษะในการปฏิบัติงานแก่เจ้าหน้าที่ของเทศบาลฯ ทั้งในด้านการฝึกอบรม และการเพิ่มประสบการณ์ในการปฏิบัติงาน ซึ่งจะช่วย

เพิ่มทักษะและความชำนาญให้กับเจ้าหน้าที่ของเทศบาลตำบลศรีธาตุ และก่อให้เกิดการเรียนรู้ซึ่งจะนำไปสู่การแสวงหาแนวทางดำเนินงานที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น

7. แนวทางการส่งเสริมหลักความยั่งยืนเทศบาลตำบลศรีธาตุควรส่งเสริมหลักความยั่งยืน โดยการส่งเสริมการดำเนินงานด้านการจัดการสิ่งแวดล้อมที่คำนึงถึงความสมดุลตามหลักการพัฒนาอย่างยั่งยืน ประกอบด้วย ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม และด้านสิ่งแวดล้อม โดยไม่มุ่งเน้นการพัฒนาเพียงด้านใดด้านหนึ่ง เช่น การส่งเสริมให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการสิ่งแวดล้อมกับเทศบาลฯ ซึ่งการจัดการสิ่งแวดล้อมนั้นสามารถเพิ่มรายได้หรือลดรายจ่ายให้กับประชาชน ในขณะเดียวกันการร่วมมือกันระหว่างชุมชนกับเทศบาลฯ ยังช่วยสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างชุมชนกับเทศบาลฯ ได้อีกทางหนึ่ง นอกจากนี้การดำเนินงานด้านการจัดการสิ่งแวดล้อมของเทศบาลตำบลศรีธาตุจะต้องมีการดำเนินงานอย่างต่อเนื่องเพื่อให้เกิดประโยชน์ในระยะยาว

โดยต้นแบบการจัดการสิ่งแวดล้อมตามหลักธรรมาภิบาลในการจัดการสิ่งแวดล้อมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแสดงดังภาพ 2

การจัดการสิ่งแวดล้อมตามหลักธรรมาภิบาลในการจัดการสิ่งแวดล้อมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ภาพ 2 ต้นแบบการจัดการสิ่งแวดล้อมตามหลักธรรมาภิบาลในการจัดการสิ่งแวดล้อมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

เอกสารอ้างอิง

- จรัส สุวรรณมาลา และคณะ. (2547). *บทสังเคราะห์นวัตกรรมท้องถิ่นไทย* ประจำปี พ.ศ. 2547. เอกสารประกอบการประชุมทางวิชาการเรื่องนวัตกรรมท้องถิ่นไทย ครั้งที่ 1.
- จุฑารัตน์ ชมพันธุ์. (2556). ธรรมชาติและการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการตัดสินใจในโครงการพัฒนา. *วารสารการจัดการสิ่งแวดล้อม*, 9(1), 85-106.
- จำลอง โพธิ์บุญ. (2554). องค์ประกอบส่วนท้องถิ่นกับการฝ่าวิกฤตภาวะโลกร้อน: ศึกษากรณีเทศบาลตำบลเมืองแกลง. *วารสารการจัดการสิ่งแวดล้อม*, 7(1), 1-16.
- นภาพร อติวานิชยพงศ์. (2548). ธรรมชาติในองค์ประกอบส่วนท้องถิ่น: กรณีศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบลดอนแก้ว อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่. *วารสารธรรมชาติกับการปกครองท้องถิ่น*, 2(1), 13-33.
- บุษบง ชัยเจริญวัฒน์ และบุญมี ลีตระกูล. (2546). *รายงานการวิจัย ตัวชี้วัดธรรมาภิบาล (Indicators of Good Governance)*. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า.
- ระพีพรรณ มุหะหมัด และจินตนา อมรสงวนสิน. (2557). อิสลามกับการพัฒนาอย่างยั่งยืน: กรณีศึกษาชุมชนมัสยิดกมาลุลอิสลาม คลองแสนแสบ กรุงเทพมหานคร. *วารสารวิจัยรำไพพรรณี*, 8(1), 12-20.
- ศิวพา สิริจามร และจำลอง โพธิ์บุญ. (2553). ธรรมชาติในการจัดการสิ่งแวดล้อมขององค์ประกอบส่วนท้องถิ่น: กรณีศึกษาเทศบาลเมืองศรีราชา จังหวัดชลบุรี. *วารสารการจัดการสิ่งแวดล้อม*, 6(1), 52-77.
- สมฤดี นิโครพัฒน์ยิ่งยง และคณะ. (2550). *คู่มือธรรมาภิบาลสิ่งแวดล้อม ฉบับประชาชน*. นนทบุรี: สถาบันสิ่งแวดล้อมไทย.
- สุนีย์ มัลลิกามาลย์. (2545). *รัฐธรรมนูญกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพิทักษ์รักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม*. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อานันท์ ปันยารชุน. (2543). *สังคมโปร่งใสไร้ทุจริต*. รายงานที่ตีอาร์ไอ. ฉบับที่ 28. พฤศจิกายน 2543.
- อรศรี งามวิทย์พงศ์. (2548). เงื่อนไขและกระบวนการประสานทุนทางสังคมของท้องถิ่นเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชน: กรณีองค์การบริหารส่วนตำบลกำแพงเขา อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช. *วารสารธรรมชาติกับการปกครองท้องถิ่น*, 2(1), 81-102.